

őket az elásott kincsre. Valamit elhibázhattak, elmulasztottak a kincskeresők, nem volt elég nagy tudományuk, — vélték az elrejtett kincsekben még mindig hívó adatközlőim. — A Várkövétől Gyergyócsomafalvára visszatérve, a faluban érdeklődtem a várkövi kincskeresők egyéb hiedelméi és gyakorolt szabályai felől, de a rendelkezésemre álló idő rövidsége és más irányú munkám miatt a fentebbieknél bővebb adatokat nem sikerült megtudnom.

A Várkövénél elrejtett kincsek hiedelmén kívül Gyergyócsomafalván az a hiedelem is él, hogy „a Délhegyben aranyty csépég“, s több helyen (pl. az Aranygyásgdörben) már régóta ásnak aranyért a kincskeresők. — A többi gyergyói faluban is tud a néphit földben elrejtett kincsekről és aranyfolyásról. A Gyergyócsomafalvával szomszédos Gyergyóújfalu határában, a fentebb említett Várkövétől délkeletre, kb. 8 km-re fekvő Cigánykő nevű közsiklánál is rablóktól elrejtett kincseket kutattak ezelőtt néhány esztendővel,<sup>5</sup> Gyergyószárhegyen pedig az a hiedelem él, hogy „a Hidegkútnál aranytyfojás van, éty fára rá volt rajzolva éty kard, mutatta, hol az aranyty.“ Ástak az aranyért itt is, még pedig éjtszakánként tizenkét óraker.

A fentebb közölt adatok másirányú munkám közben jutottak tudomásomra, s azt mutatják, hogy a Székelyföldön a földben rejtőző és elrejtett kincsekre vonatkozó hiedelmek meg e vélt kincsek felkutatására használt szabályok tüzetes felkutatása érdekes adatokkal bővitené a székely népi hiedelmekről való gyér tudásunkat.

ÁRVAY JÓZSEF

**Az ll < rl változáshoz.** SZABÓ T. ATTILA EM. 1944. 495—6 a *Küllik* ~ *Kürlik* ~ *Kulik* helynév eredetét ismertetve, az rl > ll változásra a *küllő*, *csöllő* és *vetüllő* közneveket sorolja föl. Erre a változásra a gyimesi csángók nyelvéből a következő közneveket közölhetem: *hillec* | *helléc* 'hegyes ásó' [EM. 1932. 349; Mo'dvában *helyec* Nyr. XXX, 172] < rom. *hârlet* 'spaten' < egyh. szl. *rylit* < *tallag*; Şăineanu. Dict. sz. < szl. *ryliti*; Resmeriță. Dict. sz. < lat. *hirpex*. — *pallag* 'pázsitos föld' MTsz., CzF., NySz., OklSz. < *parlág* (1238: *purlog*, 1258: *parlac* OklSz.) CzF., MTsz.; (valamelyik szláv nyelvből, vö. pl. szlov. *prelog* > ua., Bárczi SzófSz., Nyr. XI, 363. MNy. XXII, 50—2, 125—6, 263, XXX, 103). — *pallogát* 'gereblyével a kaszált rendet szétteríti' Tsz. < *parlani* [Nyr. XI, 362, XII, 97]. — *këllégice* ~ *killiguca* 'polygonum'. A marha hasmenése ellen használják < rom. *cârligufa* (~ *cârligătică*) vö. *cârligați* 'knöterich, polygonum' Tiktin; vö. még Resmeriță és Şăineanu. — *solló* 'sarló' CzF., MTsz.; Csíkszentdomokos Nyr. XXXII, 273, 275, Udvarhely m. MNy. XIII, 199. NyK. XXXVI, 338, Gyergyó Nyr. XXXIV, 189; Apácán: *sorró* (Nyr. XXXIV, 49). — *tolló* '1. a lekaszált fű után visszamaradt szár (a fű tallája), 2. aratás

<sup>5</sup> Egy 1917-ből származó gyergyóújfalvi kéziratos feljegyzés a következő szájhagyományt közli a Cigánykőről: „E köszirtről a rege így szól: Hajdanában réges-régen Csík-, Gyergyó-, Kászón-, Háromszék-, Udvarhely-, Maros-székek nagy embereinek találkozási helyök volt. A szirt belseje egy tágas nagy szobához hasonló, több oldalkamrával ellátva. A nagy férfiük ide rakták le kincseiket, s itt őriztették, s a székelyország ügyeinek is a megbeszélése itt történt. — Azt is regélik, hogy a szikla hajdan Gyergyó, Maros és Udvarhely-székek nagy tolvajainak, rablóinak volt fészke. A lopott, rablott jószágok ide kerültek, s itt osztozkodtak. Udvarhelyszéken egy füzetecskét is mondanak megjelenni e szikláról. Sajnos, nem tudtam megszerezni“ (Bajkó Péter nyug. honvéd százados 1917-ben írt, Gyergyóújfalu ismertetését tartalmazó kéziratos munkája, 174. lap. A kézirat tulajdonosa Mihály-Deák Péter gyergyóújfalusi gazdálkodó).

után a gabona szárából visszamaradt rész' MTsz., NySz., Udvarhely m. MNy. XIII, 199, Csíkszentdomokos Nyr. XXXII, 273, 275. Gyergyó Nyr. XXXIV, 189; Nagybaconban *torró* [Nyr. XLV, 71] < *tarló* NySz., OklSz., MNy. III, 361, XXIX, 277—8, VI, 225, 252, XXIII, 582—3, X, 113, Nyr. XXXVIII, 179, NyK. XLII, 28. — *sullás* 'koptatás'; Nagybacon Nyr. XLV, 71 < *súrlás* < *sürolás* NyK. XXXIX, 400, Nyr. XXIV, 399, XLI, 263.

Egy adat az imolához. Az *Imola* helynévről SZABÓ T. ATTILA kimutatta, hogy az *imola* ~ *imolya* ~ *imoja* ~ *imla* 'hosszú, kemény, csomótlan fű' köznévi helynévként használt alakja [EM. 1944. 144—5 és 487]. Mint erdélyi népnyelvi adatot érdemes megjegyezni, hogy az *imola* köznevet ugyanilyen jelentéssel a gyimesi csángók is használják.

**Hágó és társai.** BENKŐ LORÁND foglalkozva a térszíni formanevekben levő *hág*, *megy*, *jön*, *jár* és *rüg* igékkel, megállapítja, hogy ezek az összetételű helynevek nem az emberre vonatkoztatott szemlélet eredményei, hanem a kérdéses földrajzi tényezők járását, haladását, hágását jelöli [EM. 1944. 476—7]. Csíkszépvíz helyneveit gyűjtve én is feljegyeztem *vezet*, *megy*, *jön*, *mászik* és *hág* igékkel összetett helyneveket. *Olozsmatetőre vezető út*, *Halomkeresztremenő* (szántó; Vacsárcsi, Szépvíz és Szentmihály határa itt található, s ezt halommal jelölték meg, amelyen kereszt áll) *Határpástramenő* (szántó), *Középútramenő* (szántó), *Rákos úttýára kimenő* (szántó), *Falurajövő kisebb* (szántó), *Falurajövő nagyobb* (szántó), *Kabalahágó* [BENKŐ, Csík Gyergyó és Kászton Leírások 63—4. — ORBÁN BALÁZS, Székelyföld leírása II, 82. — ERDÉLYI LAJOS, Magyar nyelvi tanulmányok I, 327. — SzékOkl. VII, 244], *Sérmászó* ~ *Szérmászó* ~ *Csérmászó úttya* (legelő), *Sérmászó higgya*, *Szérmászó patakja* helynevek valóban igazolják BENKŐ feltevését.

**Mozsdoj ~ Muzsdaj.** Az EM. 1944. 141—2. lapján ismertetett *Mozsdaj* ~ *Muzsdaj* helynévvel kapcsolatban megemlíthetem, hogy a *muzsda* ~ *muzsdáj* köznevet a gyimesi csángóknál és Csíkszépvízen is használják. Két szántóföld között levő határt, vagy pedig hegyoldalon a lépcsőzetesen felszántott helyek között parlagon hagyott keskeny részt nevezik így.

**Nevet ~ mevet.** NYÍRI ANTAL EM. 1944. 482—3 a *kacag* szó eredetével kapcsolatban megemlíti, hogy keletkezése előtt az ugor eredetű *mevet* > *nevet* szót használta nyelvünk. A *nevet*-nek eredetibb *mevet* alakját a gyimesi csángók is használják [vö. még Nyr. VII, 347, NyK. XXIV, 372, XXXVI, 488, Nyr. XL, 244].

**Szőrmáj.** A *mál* köznévi *máj* változatát [MNy. XII, 168 kk. — EM. 1945. 259—60] találjuk meg a csíkszépvízi *Szőrmájbüteje* helynévben; ez a Pogányhavasnak Szentmihály felé eső lábánál fekvő legelő neve. A *szőr* szó előfordul ugyanitt a *Szőródál* helynévben is; ez viszont a Pogányhavasnak Függéstelek felé eső részén van. Azért nevezik így, mert sok *szőrfű* 'kecskeszakáll' terem rajta.

**Újabb adat az aszó-hoz.** A *Nyárszó*, *Vársza* helynévről tudjuk, hogy mindkettő az *aszni* igéből származó, ma azonban már köznévi szerepében kihalt *aszó* szóval való összetétel [EM. 1945. 117—9]. Csíkszépvíz határában a Kóstelek felé vezető út mellett van *Gyertyánaszó fűrészt*, lapályos terület, legelő és kaszáló, a László György és Bagosok fűrésznél kezdődik és a Magyaros patakig tart, ahol ez a Szépvíz patakába ömlik. Ugyanez a szó lappanghat a következő szépvízi helynevekben: *Kispájszó* (legelő), *Nagypájszó* vagy *Pájszótető* (legelő; a katonai térképen *Paizs* névvel szerepel), *Pájszópataka* (legelő), *Pájszótöve* (legelő); a *Pájszó* szónak *Pájszó* változata is használatos. Itt említtem meg, hogy a szépvízi helynevek között szerepel egy *Papói*

nevű legelő is, amelynek második felében talán az *áj* 'völgy' köznévi alakváltozata van. *Papája* 'pap völgye' helynevet Mezőbádon jegyezték föl [EM. 1942. 300 és ETF. 138. sz. 28].

Újabb adat a kabalához. Közlebből BALASSA IVÁN foglalkozott a *kabala* szóval és összetételével, majd FEJÉR MIKLÓS közölt a *kabalához* újabb adatokat [EM. 1944. 130—3, 478—9]. Erre a szóra vonatkozólag magam is közölhetek néhány adatot. A csíkmegyei Szépvízen ma ritkán használják a *kabala* eiche' [EtSz.] és a *kabala* 'ló' (MTsz) összetétele. — Az *ekekabala* a gyimesi bizorlyítja a *Kabalahágó* helynév (erről már egy 1718. július 27-én kelt okmány említést tesz); ez a Csíkmezővízről Gyimesre vezető egyik meredek hegyi utat jelöli. — A *csérkabala* [Tsz., MTsz., EM. 1943. 529] szót 'forgó hinta' jelentéssel a gyimesi csángóknál is följegyeztem. Egy fatönköt belevernek a földbe, a tetejére *csérkabalát*, azaz vastag rudat, gerendát vagy deszkát tesznek, úgy hogy foroghasson; mindkét végére egy-egy gyermek ül. Ha ezt *meksirittik* (megforgatják), akkor *kerembábázódik* (körben forog). A *csér* 'quercus, stein-eiche' [EtSz.] és a *kabala* 'ló' (MTsz) összetétele. — Az *ekekabala* a gyimesi csángóknál az ekének kétágú, ékalakban összeillesztett csúszató fája; ezt teszik a gerendélyre.

BALOGH ÖDÖN

Adalékok a székelyföldi román névadáshoz. 1. Nyomát ~ \*Monyád ~ román *Maiad*. Helység Marosszéken, a Nyárad völgyében. Az oklevelekben a következő változatokat mutatja: 1557: *Moniat* [SzékOkl. II, 217], 1567: *Monyat* [ORBÁN IV, 60], 1580: *Moniat* vel *Bodogazzonfalwa* [SzékOkl. IV, 69], 1583: *Moniad*, *Monyath*, *Boldogasszonyfalva* [ORBÁN IV, 60], 1603: *Moniat* [SzékOkl. V, 260], 1609: *Monyath* alias *Boldogasszonyfalva* [SzékOkl. VI, 29], 1667: *Monyat* [ORBÁN IV, 60], 1694: *Monyát* [SzékOkl. IV, 337], 1808: *Nyomát* [LPSZKY, Rep. II, 101], ma: *Nyomát* ~ r. *Maiad* [MOLDOVAN—TOGAN 109]. — A történeti adatokból kétségtelenül kitűnik, hogy a helység régebbi neve *Monyát* (~ *Monyád*) volt. E név alapja egy *Monyád* személynév, amely a magyar *mony* 'Ei, Hode, männliches Glied' szó -d kicsinyítő képzős származéka. A szóvégi *d* már a helységnévben zöngétlenülült. — Úgy látszik, hogy a *Monyád* ~ *Monyát* névben mindvégig érezték a név községi jelentését és eufémisztikus okokból igyekeztek a község nevét megváltoztatni. E törekvés eredménye lehet a XVI. és XVII. században feltűnő *Boldogasszonyfalva* elnevezés, amely azonban nem tudott meghonosodni. Ennek eredményeképpen született a *Nyomát* név is. Ez utóbbi alakot fölfoghatnók ugyan a nép ajkán végbement egyszerű hangátvetéses változásnak is, de sokkal valószínűbb, hogy a kiértelt jelentés miatti tudatos változtatásról van szó. E névváltoztatás a XVIII. század folyamán, hivatalos úton mehetett végbe. Feltehető tehát, hogy ugyanolyan esettel állunk szemben, mint amilyenre a Szentgerice és Szentháromság helységnevek magyarázatakor rámutattam [MNy. XLII, 53—56]. — A község román neve a régebbi *Monyád* alak átvétele, bár a hangfejlődés nem egészen világos, t. i. *Moiád* vagy *Mäiad* alakot várnánk inkább. Annyi azonban kétségtelen, hogy a nevet a románok még a XVIII. század előtt vették át a magyarságtól.

2. *Harcó* ~ \**Hocó* ~ román *Hărțău*. Helység a székely Mezőségen. A következő adataink vannak rá: 1332—1337: *Hudsov*, *Hudzov* [ORTVAY, EF. II, 658], 1496: *Harzczo* [SzékOkl. I, 285], 1505: *Hotthczo* [SzékOkl. VIII, 222], 1567: *Hoccho* [SzékOkl. II, 218], 1568: *Hoczo* [SzékOkl. II, 230], 1602: *Hoczó* [SzékOkl. V, 267], 1808: *Harczó* [LPSZKY, Rep. II, 56], ma: *Harcó* ~ román *Hărțău* [MOLDOVAN—TOGAN 87]. — Az okleveles adatokból kitűnik, hogy a XVII. század elejéig *Hoddzó* ~ *Hocó* a helységnév hangalakja. Az 1496-ból